

Kees Combat

Als een spin in het web

Bibliotheek en school in de Tweede Fase

Tijdens de eerste nascholingscursus voor bibliotheekmedewerkers en docenten uit het voortgezet onderwijs in het KAN-gebied, georganiseerd door de Katholieke Universiteit Nijmegen, het Regionaal Steunpunt Kunstzinnige Vorming te Nijmegen en de Provinciale Bibliotheekcentrale Gelderland rees het plan om tot meer gestructureerd contact tussen scholen en bibliotheken te komen. Onder het hoofd 'Partners in de literaire vorming' werkte een voorbereidingscommissie de ideeën uit die tijdens de cursus waren gerezen. In de gelijknamige nota, die in oktober 1994 verscheen, legde men een en ander vast, en in november van dat jaar startten in Nijmegen en Arnhem twee stedelijk-regionale contactorganen.

Hoe is het daarmee gegaan en wat mag men ervan verwachten? Dat vroegen we aan twee mensen die lid zijn van de contactorganen. In de dependance van de Openbare Bibliotheek Nijmegen Hengstdal spraken we daarover met *Marjan Twigt* (49) en *Helma Christiaans* (35). De eerste geeft al jaren les, laatstelijk aan het Stedelijk Gymnasium van Arnhem, de tweede is hoofd van de dependance Hengstdal waar het gesprek plaatsvindt.

Marjan: "Ik geef 17 uur les, en werk in twee bovenbouwklassen en drie lagere klassen, in nagenoeg alle jaren. Zo kan ik het hele curriculum overzien. Voor onze bovenbouw hebben wij geen eigen bibliotheek en dus zijn we aangewezen op de openbare bibliotheek. Wat de onderbouw betreft hebben we een paar planken vol, maar dat mag geen naam hebben. Ik ben dus heel blij met het contact met de jeugdbibliotheek. Die voorziet mij bijvoorbeeld tegen de tijd van de Kinderboekenweek van een boekenkist met de genomineerden voor de Gouden en Zilveren Griffels en Penselen, Vlag-en-Wimpels enzovoorts, zodat de leerlingen van de onderbouw mooi gemaakte boeken zien, sommige meer bedoeld voor kinderen van de basisschool, maar toch heel wat dat voor hen geschikt is. Als ik dan de video draai van *Het onzichtbare licht* is dat precies in de roos: ze lopen weg met Evert Hartmann en Thea Beckmann - wat de critici ook over het werk van de laatste mogen zeggen. En hierbij heb ik heel veel aan wat via het Arnhemse contactorgaan tot stand is gekomen. In dat kader heeft bibliotheekmedewerkster *Marian Hietland* gezorgd voor een uitstekende toevoer van boeken voor de onderbouw én de bovenbouw. Haar nota daarover is heel nuttig."

In Arnhem is de rector van het Thomas à Kempiscollege de voorzitter van het contactorgaan, terwijl de concrete stimulans voor de nog iets te schaarse bijeenkomsten wordt gegeven door de directeur van de Openbare Bibliotheek, *Jan Hovy*. Een van de suggesties die de voorbereidingscommissie deed, was: zorg dat je formatie vrijmaakt, hoe bescheiden ook, voor het reëel maken van de contacten.

Marjan: "Ja, dat is ontzaglijk belangrijk gebleken. Je moet van de zijde van de school iemand aanwijzen die het contact met de bibliotheek bijhoudt, extern en intern, én de bibliotheek moet in de verschillende dependances per stadsdeel (en samenwerkende school) een van de mensen als aanspreekpunt aanstellen."

Helma: "In Nijmegen is het wat minder voorspoedig gegaan met het contactorgaan, ik denk, omdat er veel te lang gewacht is met de vervolgvergadering waarop de gemaakte afspraken voor een zogenaamd activiteitenplan per combinatie van bibliotheekvestiging - wij hebben er hier negen - en scholengemeenschap werden geconcretiseerd. Daardoor is er te veel enthousiasme weggeëbd. Maar we hebben nu een wat kleiner gezelschap van evenveel bibliotheekmensen als schoolmedewerkers die tezamen het Nijmeegse contactorgaan gaan vormen."

De vruchten van de samenwerking

Kan Marjan Twigt al getuigen van de vruchten van de samenwerking, Helma Christiaans ziet ook in haar vestiging dat er een voorbeeldige samenwerking kan ontstaan met het in haar wijk liggende Montessoricollege. Dat college, in 1994 tot stand gekomen na een fusie van vijf verschillende scholen in Nijmegen en Groesbeek, heeft liefst drie lokaties die vlakbij de bibliotheek liggen.

Helma: "Heel plezierig voor het contact is dat de bovenbouwvestiging van het Montessoricollege hier pal naast ligt, aan de Vliestraat. Totnogtoe hadden wij incidenteel contact met een der oude scholen van de nieuwe combinatie, waarvoor we dan een rondleiding verzorgden. Maar nu wordt het menens. Twee jaar geleden is er voor het eerst over gesproken, maar nu werken we concreet samen op basis van een contract. Dit jaar voor het eerst bieden we drie ochtenden in de week, op maandag, dinsdag en vrijdag, onderdak aan klassen van de bovenbouw onder leiding van hun docenten. Daarbij zorgen we op een of meer ochtenden en op verzoek in huis te zijn, zodat we kunnen reageren op de wensen van de docenten. Een van de adjunct-directeuren, *Gerard Dietvorst*, fungeert namens de school als contactpersoon, ik doe dat voor deze vestiging; ons contact is heel prettig. Afgelopen week heb ik alle docenten die daarvoor voelden hier gehad en hen geïnformeerd over de mogelijkheden van de bibliotheek. Leerlingen studeren hier en hebben meteen alle documentatie bij de hand."

Marjan: "Lijkt me geweldig! Je kunt projecten zoveel beter van de grond krijgen als de toevoer van documentatie in orde is. En je kunt ze dus ter plaatse aan werkstukken laten werken? Het doet me denken aan de plannen voor de zgn. Tweede Fase. Dit is al een soort leer- of studiehuis! Met onze school beginnen we na Kerstmis 1995 aan een experiment ter voorbereiding op de Tweede Fase. Met vijfdeklassers willen we uitproberen hoe we naast de A-uren, waarin ze bij ons in de klas zijn, hun zelfstandig en individueel te besteden B-uren op een goede wijze kunnen invullen. Daarbij gaat de bibliotheek zeker ook een rol spelen en het is duidelijk dat je als docent goed geïnformeerd moet zijn wil je de bibliotheek op de juiste wijze gebruiken en laten

gebruiken. Ik verheug me op die verandering. Onze leerlingen zijn veel te consumptief bezig en wij docenten te produktief in de verkeerde zin. We willen meer verantwoordelijkheid geven aan de leerlingen."

Helma: "Ja, dat gegeven is juist voor mijn klanten niet nieuw: het Montessoricollege heeft dat nu eenmaal al in het schoolsysteem zitten, via het takenstelsel. Ik wist dat al wel, maar ik ben toch door deel te nemen aan de Sirene-activiteiten veel gemotiveerder geworden om er iets mee te doen."

Abonnement en boeken

Een gevolg van het verblijf van leerlingen op drie ochtenden in de bibliotheek is, dat leerlingen vrij gauw een abonnement overwegen, omdat ze ook graag boeken meenemen waarvoor ze, al kijkende, belangstelling hebben gekregen. Zo werkt de afspraak ook in het voordeel van de bibliotheek en je mag hopen dat zo het lezen door deze nieuwe abonnees bevorderd wordt.

Op de school van Marjan maken de leerlingen gebruik van het schoolabonnement. De school betaalt f 150,- voor het gebruik, een jaar lang, van vijftig boeken. Zij wil graag van Helma weten hoe deze bijvoorbeeld aan vijftien exemplaren van *De donkere kamer van Damocles* komt.

Helma: "Die heb ik natuurlijk niet zelf in huis, maar als ik contact opneem met de acht andere vestigingen kom ik al een flink eind, en even verderop is de PBCG waar ik nog meer kan bestellen. Alleen: docenten moeten me niet vandaag bellen of ik gisteren die boeken kan bezorgen. Zo'n twee tot drie weken vantevoren, dan red ik het wel, en dat lijkt me toch ook voor een docent wel te overzien?"

Het lijkt Marjan alleszins redelijk. "Soms ben je verbaasd wat leerlingen aan kunnen. Ik had, omdat ze met hun klas en de docenten klassieken naar Rome gingen, de passages voorgelezen uit *De ontdekking van de hemel*. Komen ze na afloop melden: 'Het is écht waar wat U hebt voorgelezen!' En ineens zijn er vijf die die dikke pil op hun Lijst willen. Ze stuiven erdoorheen! Maar echte toppers zijn er momenteel niet. *De tweeling*, *Heren van de thee*, *Indische duinen*, het loopt zo'n beetje, maar dat is toch wel anders geweest. *De buitenvrouw*? Nou, Zwagerman is niet mijn kopje thee, dus dat propageer ik niet!"

Helma: "Mijn ervaring is dat nog altijd de dunne boekjes het verre winnen van de pillen die je nu noemde. Zelfs Van der Heijden wordt maar weinig gelezen. Hooguit *De sandwich*. Maar *Advocaat van de hanen*, *De gevarendriehoek* en *Vallende ouders* blijven in de kast staan."

De dienstverlening

Helma geeft aan welke diensten haar bibliotheek kan verlenen aan de school: "Om te beginnen de rondleidingen, maar dan geen twintig per week asjeblieft; dus dat mogen de docenten wat mij betreft wel een beetje plannen. Sommige aspecten, bijvoorbeeld de toelichting op de catalogus, doe je op je routine, maar voor specifieke wensen heb je meer voorbereidingstijd nodig. Dat moeten docenten leren, heb ik gemerkt. Heel belangrijk vind ik dat het materiaal voor bepaalde themastudies inzichtelijk beschikbaar is. Dan kun je zelfs leer-

lingen een expositie laten maken. We werken hier bijvoorbeeld samen met het Nijmeegs Natuurmuseum; dat deden we onder meer toen hier in Hengstdal, vlakbij, een vlindertuin werd geopend waarvoor de wijkbewoners zelf gingen zorgen."

Zou je kunnen zeggen dat de bibliotheek, behalve dat ze de uitleen van boeken, CD's en ander mediamateriaal verzorgt, een publieke functie heeft voor de wijk waarin ze ligt en zou je zo iets ook kunnen verwachten van de school? Marjan denkt dat dit bij scholen niet gauw te verwachten is: "Overschat de veerkracht van de docenten niet. Je hebt zoveel te doen binnen de school, naast de lessen, en met de ouders, dat waarschijnlijk de fut ontbreekt om er wat nieuws bij te ontwikkelen. En als jij denkt aan cursussen voor mensen uit de wijk, bijvoorbeeld talen-, geschiedenis- of literatuurs cursussen, dan vergeet je dat we al jarenlang het dag- en avondonderwijs kennen dat mensen ook diploma's geeft, en dat voor meer vrijblijvende cursussen de volksuniversiteiten in Arnhem en Nijmegen het nodige doen. En zij zijn niet de enige!"

Bovendien ligt de school van Marjan vlak tegen het Spijkerkwartier aan en komt meer dan de helft van de leerlingen én docenten van buiten Arnhem. Zij hebben dus geen binding met de wijk, hoe sympathiek het idee van Andrée van Es, neergelegd in de nota *Het gedroomde koninkrijk*, ook is.

Helma heeft al wél enige ervaringen opgedaan van samenwerking tussen de vestiging en de wijkbewoners: "Wat er leeft in de wijk pak je op. Zo woont en werkt hier een amateur-historicus, die in vier boeken de geschiedenis van de wijk heeft opgeschreven. Heel gewaardeerde uitgaven die vrijwel meteen waren uitverkocht. Die boeken staan vol foto's, en daarvan hebben wij een aardige expositie in huis gehad.

Ik geef een ander voorbeeld. Met de school voor lichamelijk gehandicapten, De Monnikskap, van de Sint Maartenskliniek, hebben wij het KIVO-project 'Angst en Beven' uitgevoerd: de gedichten en tekeningen die de leerlingen maakten zijn hier tentoongesteld en hun materiaal haalden ze voor een deel uit onze bibliotheek. Het initiatief daarvoor ging van ons uit, maar het kon slagen omdat daarginds een bijzonder enthousiaste bibliothecaresse werkte."

Conclusie: ga bij elkaar op de koffie

Daarover zijn bibliothecaris en docent het grondig eens: al deze contacten, of ze nu met het contactorgaan te maken hebben of niet, staan of vallen met de individuen die zich erachter zetten. Maar een randvoorwaarde is dat bibliotheek en school zorgen voor een kader waarbinnen die individuen prettig en gewaardeerd kunnen werken. Dan blijven ze ook gemotiveerd en krijgt de samenwerking een continue karakter.

Marjan: "Ik kan scholen en bibliotheken uit eenzelfde wijk niet genoeg aanbevelen om bij elkaar te gaan zitten, tweemaal per jaar op zijn minst en in het begin zeker meer om elkaar goed te leren kennen en te waarderen, en dan daar echt een taak van maken, zoals ook de commissie heeft aanbevolen. Er moet nu eenmaal een spin in het web zitten die in staat is met zijn concentratie op wat hij wil bereiken de vliegjes te vangen die hij nodig heeft om in leven te blijven. Wanneer je als docent bezig bent een boekenlijst te maken,

raadpleeg dan je collega in de bibliotheek: Wat vindt die ervan en wat heeft hij of zij in huis?"

Helma: "Maar juist in het voortgezet onderwijs is er wat dit betreft nog nauwelijks iets geregeld. Ik ben blij dat ik nu weet tot wie ik mij met mijn aanbod kan wenden. Ik kan naar zijn wensen luisteren en daar mijn aanbod op afstemmen. Men is er misschien nog niet aan gewend dat dit aanbod wat kost en ik mijn kosten moet terughalen bij de school, maar het is nu eenmaal bij álle dienstverlening zo dat de overheid de betrokken dienstverlener korthoudt. Die moet dus ook uit de kosten springen. Zoiets ligt nogal voor de hand als we ooit bijvoorbeeld LiteROM en de catalogus terminals gaan plaatsen op scholen."

Marjan: "Dat zou een zegen zijn voor de docent en de leerlingen; dan heb je de informatie over wat de bibliotheek je kan leveren aan literatuur en andere documentatie bij de hand."

